

MÖVZU9: «Azərbaycan Respublikasının Prezidenti»

PLAN:

GİRİŞ:

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Konstitusiya hüquq statusu.
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Konstitusiya hüquq subyektivliyi.
3. Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərinin hüquqi əsasları.

NƏTİCƏ:

ƏDƏBİYYAT:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 2016.
2. Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsi. Bakı, 2003.
3. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının şərhı. İ.Cəfərov. Bakı, 2010.
4. Konstitusiya hüququ (dərslık). Z.Əsgərov. Bakı, 2010.
5. Ş.Əliyev «Prezidentlik institutu». Bakı, 1994.
6. Konstitusiya Məhkəməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu. Bakı, Qanun, 2004.

GİRİŞ:

Hələ qədim zamanlardan yəni quldarlıq dövründən Aristotel, feodalizm dövründən C.Lokk hakimiyyətinin yekcins olmasından bəhs edirdilər. Onların fikirlərinə görə dövlət hakimiyyəti bir-birindən asılı olmayan üç budaqdan ibarət olmalı idi. İlk dəfə bu nəzəriyyəni ABŞ Konstitusiyası 1787-ci ildə özündə təsbit etdi.

Müasir dövrümüzdə bu nəzəriyyə yəni hakimiyyətlər bölgüsü Prinsipi demokratik dövlətlərin dövlət hakimiyyətinin həyata keçirilməsinin Ən effektiv prinsipidir. Belə ki, dünyanın bir sıra aparıcı dövlətləri o cümlədən ABŞ, Türkiyə və digər dövlətlər dövlət hakimiyyətinin həyata keçirilməsində bu prinsipi əsas tutur.

Müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycan Respublikası da demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar dövlət quruluşunu hamıya bəyan etmişdir.

Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyası ilk dəfə olaraq Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyətinin həyata keçirilməsində hakimiyyətlər bölgüsünü əsas tutur. Bu illər ərzində Konstitusiya quruculuğu sahəsində əldə etdiyimiz Ən böyük nailiyyətlərdən biri ölkəmizdə Prezidentlik institutunun tətbiq edilməsidir. Bu baxımdan da mövzu mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

SUAL I. «Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Konstitusiya hüquq statusu».

Dövlətimiz müstəqillik əldə etdikdən sonra onun ən böyük nailiyyətlərindən biri hüquqi dövlət kimi formalaşması yolunda uğurlu addımlardır.

Bildiyimiz kimi hüquqi dövlətin əsas əlamətlərindən biri hakimiyyətlər bölgüsüdür. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 7-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyəti hakimiyyətlərin bölünməsi əsasında təşkil edilir. Belə ki, qanunvericilik hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi, İcra Hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Məhkəmə Hakimiyyətini isə Azərbaycan Respublikasının məhkəmələri həyata keçirirlər.

Prezident latın sözü olub, «başçı», «sədrlik» edən mənasını verir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 8-ci maddəsinin birinci bəndinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, həm də Azərbaycan Respublikasının dövlət başçısıdır.

Dövlət başçısı Konstitusiya orqanı və eyni zamanda dövlətin ali vəzifəli şəxsi olub, dövləti ölkənin xaricində və daxilində təmsil edir. Azərbaycan xalqının vahidliyini təcəssüm etdirir və Azərbaycan dövlətçiliyinin varisliyini təmin edir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 6-cı fəsilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Konstitusiya hüquqi statusunu müəyyənləşdirir. Ümumiyyətlə, status dedikdə hüquq və vəzifələrin məcmusu başa düşülür. Bu baxımdan Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin Konstitusiya hüquq statusu dedikdə, onun konstitusiya vəzifələri və səlahiyyətləri, toxunulmazlığı, sosial təminatı və hüquqi məsuliyyəti başa düşülür.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 106-cı maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti toxunulmazlıq hüququna malikdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin şərəf və ləyaqəti qanunla qorunur. Belə ki, o, cinayət məsuliyyətinə yalnız vəzifədən kənarlaşdırıldıqdan sonra cəlb edilə bilər. Buradan aydın olur ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən hallarda məsuliyyəti qanunla müəyyən olunur. Yəni o, qanunla müəyyən edilmiş qaydada vəzifədən kənarlaşdırıldıqdan sonra məsuliyyətə cəlb edilə bilər.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin vəzifədən kənarlaşdırılmasının qaydası Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 107-ci maddəsində və «Konstitusiya

Məhkəməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 59-cu maddəsində təsdiq olunmuşdur.

Yuxarıda göstərilən maddələrin göstərişlərinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ağır cinayət törətdikdə Konstitusiyaya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin vəzifədən kənarlaşdırılması təşəbbüsü ilə çıxış edə bilər.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin vəzifədən kənarlaşdırılması məsələsinə baxılmasını Konstitusiyaya Məhkəməsinin azı 3 hakimi təklif edə bilər. Həmin təklif yazılı şəkildə Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədrinə verilməlidir. Təklif daxil olduğu gündən üç gün müddətində Konstitusiyaya Məhkəməsinin iclası çağırılmalı və bu məsələyə baxılmalıdır. Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu təklifi əsaslı saymazsa, bu barədə

5 hakimin səs çoxluğu ilə qərar qəbul edir.

Konstitusiyaya Məhkəməsi təklifi əsaslı saydığı halda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin hərəkətlərində ağır cinayət əməli məsələni Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə göndərir. Bu barədə qərar Konstitusiyaya Məhkəməsi hakimlərinin 6 səs çoxluğu ilə qəbul edilməlidir. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi məsələyə daxil olduğu gündən 30 gün müddətində baxmalı və Konstitusiyaya Məhkəməsinə yazılı rəy göndərməlidir.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin hərəkətlərində ağır cinayət əməli əlamətlərinin olması qənaətinə gəlmədikdə məsələ bununla bitmiş sayılır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin rəyini nəzərə alaraq Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan Respublikası Prezidentinin hərəkətlərində ağır cinayət əməli əlamətlərinin olması ilə əlaqədar vəzifədən kənarlaşması təşəbbüsü ilə çıxış etmək haqqında 7 hakimin səs çoxluğu ilə qərar qəbul edə bilər. Bu cür qərar qəbul edildikdən dərhal Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə göndərilir.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 107-ci maddəsinin II hissəsində nəzərdə tutulmuş qaydada Azərbaycan Respublikası Prezidentinin vəzifədən kənarlaşdırılması haqqında qərar

qəbul etdikdə, həmin qərar dərhal Konstitusiyaya Məhkəməsinə göndərilir. Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarını aldığı gündən 7 gün ərzində həmin qərar qəbul edilərkən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunlarının tələblərinə riayət olunmasını yoxlayır.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarına tərəfdar çıxması haqqında qərarı 7 hakimin səs çoxluğu ilə qəbul etməlidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 107-ci maddəsinin II hissəsinə görə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin vəzifədən kənarlaşdırılması haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarını Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri imzalayır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 107-ci maddəsinin 3-cü hissəsinə əsasən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin vəzifədən kənarlaşdırılması haqqında qərar Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə müraciət etdiyi gündən başlayaraq 2 ay ərzində qərar qəbul olunmalıdır. Bu müddətdə göstərilən qərar qəbul edilməsə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə qarşı irəli sürülmüş ittiham rədd edilmiş sayılır.

Beləliklə, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin məsuliyyətə yalnız vəzifədən kənarlaşdırıldıqdan sonra cəlb edilməsi də özlüyündə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin toxunulmazlıq hüququnu təsbit edir. Bu toxunulmazlıq hüququ həmçinin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin mənzilinə və xidməti otağına, nəqliyyat və rabitə vasitələrinə, poçt-teleqraf yazışmalarına, şəxsi əmlakına və sənədlərinə də şamil olunur.

Bundan başqa Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səhhətinə görə öz səlahiyyətlərini icra etmək qabiliyyətini tamamilə itirilməsi halında və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin könüllü olan, istefaya getmək istəməsi barədə ərizəsinə baxılması qaydası da «Konstitusiyası məhkəməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası qanununda öz əksini tapmışdır.

Azərbaycan Respublikası «Konstitusiyası Məhkəməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası qanununun 58-ci maddəsinə əsasən Prezidentin səhhətinə görə öz

səlahiyyətlərini icra etmək, qabiliyyətini tamamilə itirdiyi barədə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət edir. Əgər Konstitusiyaya Məhkəməsi 6 hakimin səs çoxluğu ilə belə bir halın olması barədə qərar qəbul edərsə Prezident vəzifədən kənarlaşdırılır.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 104-cü maddəsinin II hissəsinə və Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 57-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikası Prezidenti istefa verdikdə onun istefa ərizəsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu istefa ərizəsini Azərbaycan Respublikası Prezidentinin özünün verdiyinə əmin olduğu təqdirdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin istefasının qəbul olunması haqqında qərar qəbul edir. Həmin andan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti istefa verdiyinə görə vəzifədən getmiş sayılır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Konstitusiyaya hüquq statusunun elementlərindən biri də onun sosial təminatıdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 108-ci maddəsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sosial təminatını təsbit edir. Bu maddənin göstərişinə əsasən Azərbaycan Respublikası Prezidenti və onun ailəsi dövlət hesabına təmin edilir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti vəzifə maaşı alır. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin və onun ailəsinin təhlükəsizliyini xüsusi mühafizə xidmətləri təmin edir. Bu mühafizə xidmətlərinin xərcləri Azərbaycan Respublikası Prezidenti üçün ayrılmış xüsusi büdcə hesabına ödənilir. Həmçinin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xarici ölkələrə səfəri, ölkə daxilində müəyyən regionlara, rayonlara səfərləri və sair digər məsələlər və həmin büdcə hesabına ödənilir.

SUAL 2. «Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Konstitusiyaya hüquq subyektliyi».

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 8-ci və 99-cu maddələrinə əsasən həm Azərbaycan Respublikasının dövlət başçısı, həm də Azərbaycan Respublikasının icra hakimiyyətinin başçısıdır. Bununla əlaqədar olaraq, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti həm dövlət başçısı kimi həm də icra hakimiyyətinin başçısı kimi Konstitusiyaya hüquq subyektliyinə malikdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini ümumiyyətlə iki qrupa bölmək olar:

- Prezidentin dövlət başçısı statusu ilə əlaqədar səlahiyyətləri;
- Prezidentin icra hakimiyyəti başçısı statusundan irəli gələn səlahiyyətləri.

Ümumiyyətlə isə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini 9 qrupa bölmək olar:

1. Beynəlxalq münasibətlər sahəsində Prezidentin səlahiyyətləri. Bu sahədə Prezidentin xarici dövlət başçılara müraciət etmək hüququ; xarici ölkələrə gedərkən şəərəflə qarşılanmaq hüququ; xarici ölkələrin dövlət başçıları ilə danışıqlar aparmaq hüququ və müqavilələr bağlamaq hüququ; xarici ölkələrdən gələn səfirlərin və diplomatik nümayəndələrinin başçılarının etimadnamələrini və dəvətnamələrini qəbul etmək hüququna malikdir.

2. Ali nümayəndəli orqanlarla münasibətdə Prezidentin səlahiyyətləri. Qanunvericilik təşəbbüslük hüququ - Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 96-cı maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikası Prezidenti qanun layihələrini və başqa məsələləri Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin müzakirəsinə təqdim etmək hüququna malikdir; Qanunların nizamnaməsi hüququ, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 97-ci maddəsinə əsasən qanunlar 14 gün müddətində, təcili elan olunmuş qanun layihəsi isə 24 saat müddətində imzalanmaq üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinə təqdim edilir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 110-cu maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti qanunları 56 gün ərzində imzalayır; qanunlar üzərində veto qoymaq hüququ; Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 110-cu maddəsinə əsasən qanun Azərbaycan Respublikasının (etirazını doğurar) Prezidentinin etirazını doğurarsa o qanunu imzalayıb öz etirazları ilə birlikdə ona təqdim edilən gündən 56 gün ərzində Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə qaytara bilər; Milli Məclisin növbədən kənar sessiyasının çağırılması hüququ - Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 88-ci maddəsinin II hissəsinə əsasən Azərbaycan Respublikası Prezidenti mühüm əhəmiyyət kəsb edən məsələlərin həlli üçün Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin növbədən kənar sessiyasını çağıra bilər; Milli Məclisə seçkilərin təmin edilməsi hüququ.

3. Hüquq yaradıcılığı sahəsində Prezidentin səlahiyyətləri - Prezident öz səlahiyyətləri çərçivəsində normativ xarakterli hüquqi aktlar qəbul edir. Ümumi qaydalar müəyyən etdikdə Azərbaycan Respublikasının Prezident fərmanlar, başqa məsələlər barəsində isə sərəncamlar qəbul edir.

4. Referendum keçirilməsi sahəsində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikası Prezident Azərbaycan xalqının hüquq və mənafeləri ilə bağlı olan məsələlər barədə. Məsələn: Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının qəbul edilməsi və ona dəyişikliklərinin edilməsi, Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədlərinin dəyişdirilməsi barədə məsələləri həll etmək üçün referendum çağıra bilər.

5. Dövlət orqanlarının təşkili, müxtəlif rütbəli vəzifəli şəxslərin seçilməsi, təyin edilməsi sahəsində Prezidentin səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin razılığı ilə Azərbaycan Respublikasının Baş Nazirini vəzifəyə təyin edir; Azərbaycan Respublikası Baş nazirini vəzifədən azad edir; Azərbaycan Respublikasının mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarını yaradır.

6. Prezidentin məhkəmə orqanları fəaliyyətinə aid səlahiyyətləri – Məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının müstəqilliyini təmin edir. Hakimlərin vəzifəyə təyin edilməsi hüququna malikdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin I hissəsinin 9-cu bəndinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi və Azərbaycan Respublikasının iqtisad məhkəməsi hakimlərinin vəzifəyə təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə təqdimatlar verir; Azərbaycan Respublikası digər məhkəmələrinin hakimlərini vəzifəyə təyin edir.

Əfv etmə hüququ - Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin I hissəsinin 22-ci bəndinə əsasən Prezident əfv fərmanı imzalayır.

7. Şəxsiyyətin hüquqi statusu sahəsində Prezident səlahiyyətləri.

Vətəndaşlıq məsələlərini həll edir - Vətəndaşlıq haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun 14-cü və 16-cı maddəsinin II hissəsinə əsasən şəxsi vətəndaşlığa qəbul edir və yaxud onun vətəndaşlığına xitam verir; vətəndaşları ordenlə təltif edir.

8. İcra hakimiyyəti sahəsində Prezidentin səlahiyyətlərini İcra hakimiyyətinə rəhbərlik edir, Azərbaycan Respublikasının silahlı qüvvələrinə rəhbərlik edir, Azərbaycan Respublikası hərbi diktaturasını Azərbaycan Respublikası Milli

Məclisinin təsdiqinə verir, Azərbaycan Respublikası silahlı qüvvələrinin ali komanda heyətinə vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir. Ali hərbi və xüsusi rütbələr verir. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının müddətli hərbi xidmətə çağırılması və müddətli hərbi xidmətdə müddətli hərbi qulluqçuların ehtiyata buraxılması haqqında qərarlar qəbul edir və s.

9. Fövqəladə hallar yarandıqda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətləri. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası ölkə başçısına daxili iğtişaşlar və ya xarici basqın zamanı fövqəladə səlahiyyətlərdən istifadə etmək hüququ verir. Bu sahədə ən mühüm səlahiyyətlər fövqəladə və yaxud hərbi vəziyyəti elan etmək hüququdur.

SUAL 3. «Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçkilərinin hüquqi əsasları».

Bildiyimiz kimi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin seçilmə qaydası, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında öz əksini tapmışdır. Bu qaydalar Konstitusiyanın altıncı fəsil 101-ci maddəsində göstərilib. Həmin maddədə deyilir: Azərbaycan Respublikası Prezidenti ümumi, bərabər və birbaşa seçki hüququ əsasında sərbəst, şəxsi və gizli səsvermə yolu ilə 5 il müddətinə seçilir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti səsvermədə iştirak edənlərin yarısından çoxunun səs çoxluğu ilə seçilir. Bu səs çoxluğu səsvermənin birinci dövrəsində toplanmayıbsa, səsvermə günündən sonra ikinci bazar günü səsvermənin ikinci dövrəsi keçirilir. İkinci dövrdə ancaq birinci dövrdə Ən çox səs toplamış iki namizəd, yaxud ən çox səs toplamış və öz namizədliyini geri götürmüş namizədlərdən sonra gələn iki namizəd iştirak edir.

Səsvermənin ikinci dövrəsində səs çoxluğu toplayan namizəd Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilmiş sayılır.

Müharibə şəraitində hərbi əməliyyatların aparılması Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərinin keçirilməsini mümkün etmədikdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyət müddəti hərbi əməliyyatların sonunadək uzadılır. Bu barədə qərar seçkilərin (referendumun) keçirilməsini təmin edən dövlət orqanının

müraciətinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən qəbul edilir (1.maddə 101, bənd beş).

Bu maddənin tətbiqi qaydası qanunla müəyyən edilir.

Azərbaycan Respublikasında prezident seçkiləri demokratik prinsiplər əsasında keçirilir.

Dövlətimizin əsas qanun, həm də prezidentliyə namizədlərə aid bir sıra tələblər müəyyən etmişdir.

Bu tələblərə görə yaşı 35-dən aşağı olmayan, Azərbaycan Respublikasının ərazisində 10 ildən artıq daimi yaşayan, seçkilərdə iştirak etmək hüququna malik olan, o cümlədən, ağır cinayətə görə məhkum olunmayan, başqa dövlətlər qarşısında öhdəliyi olmayan, ali təhsilli, ikili vətəndaşlığı olmayan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı Prezident seçilə bilər. Bu qaydalar Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 100-cü maddəsində göstərilmişdir.

Dövlət başçısının seçilmə qaydası daha ətraflı 27 may 2003-cü il tarixdə qəbul edilmiş «Azərbaycan Respublikasının» Seçki Məcəlləsi» ilə tənzimlənir. Burada Prezident seçkilərinin təşkil edilməsi, prezidentliyə namizədin irəli sürülməsi və qeydiyyatı, statusu, seçki qabağı təşviqat, seçkilərin maliyyələşdirilməsi, səsvermə və seçkilərin nəticələrinin müəyyən edilməsi və s. kimi müddəalar qeyd edilir.

Prezident seçkilərinin keçirilməsini şərti olaraq bir neçə mərhələyə bölmək olar:

I. Seçkilərin təyin edilməsi:

Prezidentin Konstitusiyaya ilə müəyyən olunmuş səlahiyyət müddətinin başa çatdığı son ilin oktyabr ayının üçüncü həftəsinin çərşənbə günü seçki günü hesab olunur.

Seçkilərin keçirilməsi günü MSK-nın qərarı ilə elan edilir. Seçkilərin keçirilməsi gününün elan edilməsi haqqında MSK-nın qərarı ən gec 2 gün müddətində dərc edilməlidir.

Konstitusiyanın 104-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda Prezidentin səlahiyyətlərinin icra müddəti Konstitusiyada müəyyən edilən müddət başa çatmamış bitərsə, növbədənənar Prezident seçkiləri keçirilir. Bu hal növbəti Prezident seçkiləri

təyin edildikdən sonra baş verərsə, növbəti seçkilər dayandırılır və növbədənkənar Prezident seçkiləri təyin edilir.

Konstitusiyanın 104-cü və 107-ci maddələrinə əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin və ya Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin müvafiq qərarının qəbul edildiyi gündən başlayaraq bir həftədən gec olmayan müddətdə seçkilər MSK-sı tərəfindən çərşənbə gününə təyin edilir və 3 ay ərzində keçirilir.

II. Seçki dairələri və seçki məntəqələri.

Seçki dairəsi seçki vahidlərinin ən geniş yayılmış növüdür. Seçki dairəsi bir və ya bir neçə deputatın seçilməsi üçün müəyyən ərazinin və ya kollektivin seçkilərini birləşdirir.

Seçki məntəqəsi seçkilərin öz iradəsini ifadə etmək üçün gəldiyi və verilmiş səsərin ilkin hesablanması aparıldığı səsvermə məntəqəsidir. Bir qayda olaraq, seçki məntəqəsi seçki dairəsindən xeyli kiçikdir və dairənin ərazisində bir neçə, bəzən isə daha çox seçki məntəqəsi yerləşir.

III. Seçkilərin keçirilməsini təmin edən orqanlarının yaradılması.

Prezident seçkilərinin hazırlanması və keçirilməsini təmin edən orqanlar əsasən aşağıdakılardan ibarətdir:

- Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Seçki Komissiyası;
- Dairə Seçki Komissiyaları;
- Məntəqə seçki komissiyası.

Mərkəzi Seçki Komissiyası 18 üzvdən ibarətdir. Mərkəzi Seçki Komissiyasının üzvləri Milli Məclis tərəfindən seçilir. Mərkəzi Seçki Komissiyasının 6 üzvü deputatları Milli Məclisdə çoxluq təşkil edən və onların namizədliklərini təqdim edən siyasi partiyayı, 6 üzvü heç bir siyasi partiyaya mənsub olmayan və onların namizədliklərini təqdim edən deputatları, 6 üzvü deputatları Milli Məclisdə azlıq təşkil edən və onların namizədliklərini təqdim edən siyasi partiyaları təmsil edir. Müstəqil deputatları MSK-da namizədlikləri onlar tərəfindən irəli sürülmüş müstəqil, dövlət qulluğunda olmayan, bir qayda olaraq, hüquqşünaslar təmsil edirlər. 2 namizəd maraqlı tərəflərlə razılaşdırılır: bir namizəd Milli Məclisdə çoxluq təşkil edən siyasi

partiyanın nümayəndələri ilə, digər namizəd isə deputatları Milli Məclisdə azlıq təşkil edən siyasi partiyaların nümayəndələri ilə.

Mərkəzi Seçki Komissiyasının üzvləri ali təhsilli olmalıdırlar.

Dairə seçki komissiyaları bilavasitə seçkilərdən əvvəl yaradılsa, onlar səsvermə gününə azı 90 gün qalmış təşkil edilməlidir. Dairə seçki komissiyası 9 üzvdən ibarətdir. Dairə seçki komissiyasının üzvləri MSK-sı tərəfindən təyin edilirlər.

Dairə seçki komissiyasının 3 üzvünün namizədliyi deputatları Milli Məclisdə çoxluq təşkil edən siyasi partiyaları MSK-da təmsil edən komissiya üzvləri tərəfindən, 3 üzvünün namizədliyi deputatları Milli Məclisdə azlıq təşkil edən siyasi partiyaları MSK-da təmsil edən komissiya üzvləri tərəfindən, 3 üzvünün namizədliyi isə heç bir siyasi partiyaya mənsub olmayan Milli Məclis deputatları MSK-da təmsil edən komissiya üzvləri tərəfindən təqdim edilir.

Seçki məntəqələri müvafiq dairə komissiyaları tərəfindən müvafiq icra hakimiyyəti orqanı və bələdiyyə qurumu ilə razılaşdırılmaqla seçkilər üçün maksimum əlverişli şərait yaradılmasını zəruriliyi yerli və digər şərait nəzərə alınmaqla yaradılır. Seçki məntəqələri bilavasitə seçkilərdən əvvəl yaradılsa, onlar səsvermə gününə ən azı 50 gün qalmış yaradılmalıdır. Hər seçki məntəqəsinin ərazisində ən çoxu 1500 və ən azı 50 seçki qeydə alınmalıdır.

Məntəqə seçki komissiyaları müvafiq dairə seçki komissiyaları tərəfindən 6 üzvdən ibarət tərkibdə təşkil edilir. Məntəqə seçki komissiyasının 2 üzvünün namizədliyi deputatları Milli Məclisdə çoxluq təşkil edən siyasi partiyaların dairə seçki komissiyasında təmsil edən komissiya üzvləri tərəfindən 2 üzvünün namizədliyi deputatları Milli Məclisdə azlıq təşkil edən siyasi partiyaları dairə seçki komissiyalarında təmsil edən komissiya üzvləri tərəfindən 2 üzvünün namizədliyi isə heç bir siyasi partiyaya mənsub olmayan Milli Məclis deputatlarını dairə seçki komissiyasında təmsil edən üzvlər tərəfindən təqdim edilir.

Məntəqə seçki komissiyasının 2-dən çox üzvü bələdiyyə qulluğunda ola bilməz.

Məntəqə seçki komissiyaları bilavasitə seçkilərdən əvvəl yaradılsa, onlar səsvermə gününə azı 40 gün qalmış təşkil edilməlidir.

IV. Seçki siyahılarının tərtib edilməsi.

Seçkilərin daimi siyahısı hər bir seçki məntəqəsi üzrə məntəqə seçki komissiyası tərəfindən Mərkəzi Seçki Komissiyasının müəyyənləşdirdiyi formada hər il mayın 30-dək təsdiq edilir və səsvermə gününə azı 35 gün qalmış dəqiqləşdirilir. Bu müddətdən sonra səsvermə gününədək (səsvermə günü də daxil olmaqla) seçki siyahısına seçki yalnız məhkəmənin qərarı əsasında əlavə edilə bilər.

Məntəqə üzrə tərtib olunmuş ilkin seçki siyahılarının birinci nüsxəsi müvafiq akt tərtib edilməklə məntəqə seçki komissiyasında saxlanılır, ikinci nüsxəsi isə hər il fevralın 5-dən gec olmayaraq, lakin səsvermə gününə azı 25 gün qalmış dairə seçki komissiyasına verilir. Seçki dairəsi üzrə ilkin seçki siyahıları hər il martın 5-dən gec olmayaraq iki nüsxədə tərtib edilir, dairə seçki komissiyasının sədri və katibləri tərəfindən imzalanır, seçki komissiyasının möhürü ilə təsdiq edilir və hər aprelin 5-dək MSK-na təqdim edilir. MSK-sı seçki siyahılarında uyğunsuzluqlar tapdıqda, onlar düzəldilir və sonradan mayın 25-dək məntəqə və dairə seçki komissiyaları tərəfindən təsdiq edilir. Azərbaycan Respublikası üzrə seçkilərin siyahısı MSK-sı tərəfindən dövlət avtomatlaşdırılmış informasiya sistemi vasitəsi ilə tərtib edilir.

V. Prezidentliyə namizədlərin göstərilməsi və qeydiyyatı.

Seçki hüququ olan hər bir vətəndaş və yaxud vətəndaşlar prezidentliyə namizəd irəli sürmək üçün azı 100 nəfərdən ibarət olan təşəbbüs qrupu yarada bilərlər. Seçkilərin təyin edilməsi haqqında qərar rəsmi dərc olunduqdan sonra prezidentliyə namizədlər irəli sürülür. Prezidentliyə namizəd irəli sürmüş təşəbbüs qrupu siyasi partiya, siyasi partiyaların bloku namizədin prezidentliyə namizəd kimi çıxış etməyə razılıq ərizəsini Mərkəzi Seçki Komissiyasına təqdim etdikdə, ərizədə namizədin Konstitusiyasının 100-cü maddəsində göstərilən tələblərə cavab verməsi nəzərdə tutulmalıdır.

Siyasi partiya, siyasi partiyaların bloku və yaxud seçkilərin təşəbbüs qrupları prezidentliyə irəli sürdükləri seçkilərin təşəbbüs qrupları prezidentliyə irəli sürdükləri namizədin müdafiəsi üçün 45 mindən az olmayan sayda seçki imzası

toplamaladırlar. 60-dan az olmayan seçki dairəsinin hər birini ərizəsindən azı 50 imza toplanmalıdır.

Bir seçici yalnız bir namizədin müdafiəsi üçün imza ata bilər.

Qeydə alınmış namizədlərin siyahısı səsvermə gününə azı 55 gün qalmış Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən göstərilən dövrü nəşrlərdə dərc edilir.

VI. Səsvermə və seçkilərin nəticələrinin müəyyən edilməsi.

Seçkilər günü səsvermə saat 8-dən 19-a kimi keçirilir. Məntəqə seçki komissiyaları səsvermə gününə azı 25 gün qalmış səsvermənin yeri və vaxtı haqqında kütləvi informasiya vasitələri ilə və ya məlumat lövhələri vasitəsi ilə seçicilər xəbərdar etməlidirlər.

Səsvermənin nəticələri haqqında məntəqə seçki komissiyasının yekun protokolları göstərilən şəxslərin müşahidəsi ilə tərtib olunur. Protokol seçki bülletenləri və məntəqə üzrə seçkilərin siyahısı əlavə edilməklə dərhal, lakin 24 saatdan gec olmayaraq məntəqə seçki komissiyasının sədrinin müxtəlif siyasi partiyaları təmsil edən iki üzünün müşayiəti ilə dairə seçki komissiyasına göndərir.

Dairə seçki komissiyasının protokolu məntəqə seçki komissiyalarının protokollarından olan bütün məlumatların ümumiləşdirilməsi əsasında səsvermə günündən 2 gün keçmədən tərtib edilir.

Dairə seçki komissiyasından seçki sənədləri Mərkəzi Seçki Komissiyasına təqdim edilir. Mərkəzi Seçki Komissiyasının müvafiq protokolu dairə seçki komissiyalarının protokollarında olan bütün məlumatların ümumiləşdirilməsi əsasında tərtib edilir.

Məntəqə seçki komissiyasının səsvermənin nəticələri haqqında protokolunda olan məlumatlar seçkilərin keçirilməsindən 5 gündən gec olmayaraq, dairə seçki komissiyasının protokolunda seçkinin yekunu (səsvermənin nəticələri) haqqında məlumatlar isə seçki günündən 10 gündən gec olmayaraq kütləvi informasiya vasitələrində rəsmi dərc olunur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 101-ci maddəsinin ikinci hissəsinə əsasən prezidentliyə namizəd səsvermədə iştirak edənlərin yarısından çoxunun səs çoxluğu ilə seçilir.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərinin yekunları haqqında məlumat səsvermə günündən sonra 14 gün ərzində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi rəsmən elan edir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilmiş şəxs prezident seçkilərinin yekunları haqqında məlumatın elan olunduğu gündən başlayaraq 3 gün ərzində Konstitusiyaya Məhkəməsi hakimlərinin iştirakı ilə and içir və bu gündən o, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti səlahiyyətlərinin icrasına başlanmış sayılır.

Nəticə

İcra hakimiyyəti dövlət hakimiyyətinin üç qolundan biridir. Respublika idarəetmə formasına malik olan ölkələrdə dövlət parlament və ya xalq tərəfindən idarə olunur. Prezidentli respublikalarda parlamentli respublikalardan fərqli olaraq dövlət başçısı ölkənin siyasi həyatında fəal rol oynayır. Prezidentli respublikalarda Prezident geniş səlahiyyətlərə malikdir.

Parlamentli respublikalarda Prezidentin rolu olduqca məhduddur. Dövlət başçısı kimi o, icra hakimiyyətini yalnız formal olaraq təmsil edir, icra hakimiyyətinə rəhbərliyi isə hökumət başçısı (Baş nazir) həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikası prezidentli respublikadır. Prezident həm dövlətin, həm də hökumətin başçısıdır.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına müvafiq olaraq, icra hakimiyyətinin vahid sistemini ali icra hakimiyyəti orqanı, mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları təşkil edir.

Konstitusiyanın 99-cu maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasında icra hakimiyyəti Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə mənsubdur. İcra hakimiyyəti qanunlarda təsbit edilmiş milli dövlət mənafeyinin reallaşmasını təmin edir, İcra hakimiyyəti təkcə qanunları tətbiq etmir, özü də normativ aktları qəbul edir.